

7438 Sayılı Kanun'un (EYT) Anayasa'ya Aykırılığı

Öz

Kamuoyunda Emeklilikte Yaşa Takılanlar (EYT) olarak bilinen 7438 sayılı Kanun ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kapsamında yaşlılık veya emekli aylığı başvurusunda bulunacak kişilere, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde aylık bağlanacağı düzenlemesi yapılmıştır. Böylece, 4447 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 08.09.1999 tarihi öncesinde çalışmaya başlayanlar için "yaş koşulu kaldırılmış" ancak sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı koşulu varlığını korumuştur.

Yapılan düzenlemeler dolayısıyla, anılan tarihten önce ve tam bu tarihte çalışmaya başlayan sigortalıların, sigortalılık hakları

arasında uçurum meydana gelmiştir. Sigortalının erkek olması durumunda bir günlük sigorta başlangıç farkı, yaşlılık aylığına hak kazanmak bakımından 17 yıla, kadın olması halinde ise 20 yıla kadar fark doğurmaktadır. Dolayısıyla bu düzenlemeler, makul, adil ve ölçülü değildir; devletin sosyal bir hukuk devleti olma görevleri ve sosyal güvenlik hakkı ile bağdaşmaz. Bu sebeple 7438 sayılı Kanun, Anayasa'nın 2., 5. ve 60. maddelerine aykırıdır ve iptali gerekir. Yaşlılık aylığına hak kazanma koşulları ivedilikle, tekrar kademeli geçiş hükümleri içerir şekilde düzenleme konusu yapılmalıdır.

Anahtar Sözcükler:

EYT, Emeklilikte Yaşa Takılanlar, EYT'nin Anayasaya aykırılığı, kademeli geçiş.

Unconstitutionality Of Law No. 7438 (Victims Of Delayed Pension Age - EYT)

Abstract

Known by the public as the Victims of Delayed Pension Age (EYT), Law No. 7438 stipulates that those who will apply for old-age pension or pension within the scope of the SSI, Bağ-Kur (the Social Security Organization for Artisans and the Self-employed), and

the Retirement Fund of Civil Servants will be granted a pension if they meet other conditions except age. Accordingly, for those who started working before 08.09.1999, when Law No. 4447 entered into force, the "age condition was abolished", but the conditions of duration

*Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, copuroglu@cankaya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2733-7546.

of insurance and number of premium payment days remained in force.

The regulation caused a gap between the insurance rights of insured persons who started working before this date and those who started working on this date. If the insured person is male, the difference of one day in the starting date of the insurance will result in a difference of up to 17 years in terms of entitlement to an old-age pension and up to 20

years if the insured person is female. Therefore, these regulations are not reasonable, fair, and proportionate; they are incompatible with the duties of the state as a social state of law and the right to social security. Consequently, Law No. 7438 is unconstitutional under Articles 2, 5, and 60 of the Constitution and should be annulled. The conditions to qualify for old-age pensions should be regulated urgently, again, with gradual transition provisions.

Keywords:

EYT, victims of delayed pension age, unconstitutionality of EYT, gradual transition.

I. Giriş

Birçok OECD ülkesinde, beklenen ortalama ömrün uzaması ve doğurganlığın az olması, birçok ülkeyi sosyal güvenlik sistemlerinde reform yapmaya sevk etmiş ve bu çerçevede birçok ülke emeklilik yaşını yükseltmişti.¹ Bilindiği gibi, ülkemizde de sosyal güvenlik rejiminin sürdürülebilirliği bakımından 4447 sayılı Kanun'la düzenlenen bir reform süreci yaşanmıştı. Anılan reform süreci ile ülkemizde de emekli olabilmek için gereken yaş koşulu yükselmişti.

Kamuoyunda Emeklilikte Yaşa Takılanlar (EYT) olarak bilinen 7438 sayılı Kanun ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kapsamında yaşlılık veya emekli aylığı başvurusunda bulunacak kişilere, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde aylık bağlanacağı düzenlemesi yapılmıştır. Böylece 4447 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 08.09.1999 tarihi öncesinde çalışmaya başlayanlar için "yaş koşulu kaldırılmış" ancak sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı koşulu varlığını korumuştur.

Ülkemizde sosyal güvenlik sistemi, primli rejime dayanır.² Prim koşulunun yanı sıra sosyal güvenlik sistemlerinde yaşlılık yardımlarının başlangıcı, sigortalının (kural olarak) kronolojik yaşı esas alınarak belirlenir ve buna emeklilik yaşı denir.³ Gerçekten yaş kavramı, kanun koyucuya sosyal güvenliğin eşit ve objektif olarak uygulanabilmesi bakımından güzel bir kriter sunmaktadır.⁴ İnceleme konusu yapılan yeni düzenlemeye göre ise, sigortalılar 7438 sayılı Kanun sonrasında yaş koşulu aranmadan aylığa hak kazanmışlardır; bunun için sigorta başlangıç tarihlerinin 08.09.1999 öncesinde olması gerekmektedir.

Anılan Kanun'un yürürlüğüne kadar, sigortalılığı 8.9.1999 tarihinden öncesi, 8.9.1999-30.4.2008 tarihleri arası ve 30.4.2008 tarihinden sonra başlayan sigortalıların, yaşlılık aylığına hak kazanmak bakımından durumları farklı farklı ele alınmakla birlikte, tüm sigortalılar için prim

1 Friedrich Breyer/Stefan Hupfeld: On The Fairness Of Early Retirement Provisions, Cesifo Working Paper no: 2078, Category 3, Social Protection, August 2007, s. 2.

2 Fatih Uşan: Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, Ankara 2009, s. 41, 128; Emrah Çetin: Ulusal ve Uluslararası Hukuk Boyutuyla Sosyal Güvenlik Hakkı ve Etkinleştirilmesi, Ankara 2020, s. 468.

3 Ali Güzel/ Ali Rıza Okur/ Nurşen Caniklioğlu: Sosyal Güvenlik Hukuku, İstanbul 2021 s. 527; Uşan, 209.

4 Jef Breda/David, Schoenmaekers: "Age: a dubious criterion in legislation", Ageing & Society 26, 2006, s. 532.

ödeme gün sayısının yanı sıra yaş koşulu da bulunuyordu⁵. Artık 8.9.1999 tarihinden önce sigortalılığı başlayanlar bakımından yaş koşulu kaldırıldığından, yeniden bir kademeli geçiş de düzenlenmediğinden, bu tarihten önce sigortalılığı başlamış olan sigortalılar lehine ve sigortalılığı daha sonra başlamış sigortalılar aleyhine büyük farklılıklar oluşmuştur. Aşağıda ele alınacağı üzere, yasal düzenleme bu haliyle Anayasa'nın birçok hükmüne aykırıdır.

II. Tarihsel Süreç İçerisinde Yaşlılık Aylığı Koşulları

17.07.1964 tarih ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 01.08.1964 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak, yayımını takip eden aybaşından altı ay sonra yürürlüğe giren ilk halinde, yaşlılık aylığından yararlanabilmek için, sigortalının, kadın ise 55, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması, en az 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az beş bin gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması şartı aranmaktaydı (m. 60).

3 Kasım 1969 tarih ve 13341 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak 1 Mart 1969 tarihinde yürürlüğe giren 23.10.1969 tarih ve 1186 sayılı Kanun'un 7'nci maddesiyle 506 sayılı Kanun'un 60'ıncı maddenin (A) bendinde yapılan değişiklikle, yaşlılık aylığından yararlanabilmek için sigortalının, kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması ve en az 5000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş bulunması veya kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmamış olmakla beraber en az 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve bu süre zarfında en az 5 bin gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması ve yazılı talepte bulunması gerekiyordu. Anılan hüküm, ülkemizde yaş koşulunun terkedilmesinin ilk örneği idi.⁶ Maddenin (B) bendinde yapılan değişiklik ile kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmak, sigortalılık süresi en az 15 yıl olmak

ve her yıl için ortalama en az 120 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması koşulu getirilmiştir.

506 sayılı Kanun'un 60'ncü maddesinde değişiklik yapan ve 01.04.1981 tarihinde yürürlüğe giren 2422 sayılı Kanun'un 6'ncü maddesiyle, sigortalının kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması ve en az 5000 gün veya kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmuş olması, 15 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 3600 gün; yahut, kadın ise 50, erkek ise 55 yaşını doldurmamış olmakla beraber, kadın ise 20 erkek ise 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 5000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olması yaşlılık aylığı koşulu olarak belirlenmiştir. Böylece, kadın ise 20 erkek ise 25 yıldan beri sigortalı bulunan ve en az 5000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olanların yaş koşulu olmaksızın yaşlılık aylığına hak kazanmasına olanak tanınmıştır.

Daha sonra, 1985 yılında çıkarılan 3246 sayılı Kanun'la yeniden yaş koşuluna dönülmüş ve bir kademeli geçiş dönemi kabul edilmiş, ancak henüz geçiş dönemi tamamlan(a)madan siyasi kaygılarla 1992 yılında 3774 sayılı Kanun'la yaş koşuluna ilişkin esaslar kaldırılmıştır.⁷

8 Eylül 1999 tarih ve 23810 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 25.8.1999 tarih ve 4447 sayılı Kanun'un 6'ncü maddesiyle 506 Sayılı Kanun'un 60'ıncü maddesinin birinci fıkrasının (A) bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra ilk defa sigortalı olarak çalışmaya başlayanların yaşlılık aylığından yararlanabilmesi için;

a) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 7000 gün veya

b) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması, 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 4 500 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmaları şarttır."

4447 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği

5 Bkz. Güzel/Okur/Caniklioğlu, s. 530 vd.

6 Tankut Centel: İşsizlik Sigortası Kanunu'na Eleştirel Yaklaşım, Tühis, Mayıs 2000, s. 5.

7 Centel, s. 5; Ayrıca bkz. Fatma Başterzi: Yaşlılık Sigortası, s. 118 vd.

08.09.1999 tarihinden itibaren sigortalı olanların yaşlılık aylığı koşulları ağırlaştırılmış, 4447 sayılı Kanun'un 17'nci maddesiyle eklenen 506 sayılı Kanun'un Geçici 81. maddesiyle 08.09.1999 tarihinden önce (07.09.1999 ve öncesi) sigortalı olanlar bakımından kademeli geçiş hükümleri getirilmiş ve böylece sigortalıların 08.09.1999 tarihindeki mevcut sigortalılık süresine göre ağırlaşan yaşlılık aylığı koşullarından daha az etkilenmesi amaçlanmıştır.⁸ Kuşkusuz, anılan kanunla getirilen ve yeniden yaş koşulu içeren düzenlemeler, mali dengelerin yitirilmesi, tatmin edici ölçüde sigorta yardımı sağlanamaması, sigortacılık ilkelerinden uzak yönetim, prim afları, süper emeklilik başta olmak üzere aktüeryal dengeleri bozucu uygulamaların sisteme verdiği zararları gidermeye yönelik idi.⁹ Nitekim yaş koşulu aranmaması dolayısıyla bozulan sosyal sigorta sisteminin, ülkemizi "genç emekliler ülkesi" haline getirdiği haklı olarak dile getirilmiştir.¹⁰

506 sayılı Kanun'un Geçici 81'nci maddesinin (A) bendinde, bu Kanun'un yürürlük tarihinden önce yürürlükte bulunan hükümlere göre yaşlılık aylığı bağlanmasına hak kazanmış olanlar ile sigortalılık süresi 18 yıl ve daha fazla olan kadınlar ve sigortalılık süresi 23 yıl ve daha fazla olan erkekler hakkında, bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan hükümlerin uygulanacağı açıklanmıştır; (B) bendiyle tam yaşlılık aylığı kademeli geçiş hükümleri ve (C) bendiyle kısmi yaşlılık aylığı kademeli geçiş hükümleri düzenlenmiştir. Kadınların sigortalılık süresinin 18 yıldan fazla olabilmesi için (07.09.1999-18 yıl) 07.09.1981 tarihinde ve öncesinde (diğer bir deyişle 08.09.1981 tarihinden önce) sigortalı olması, erkeklerin sigortalılık süresinin 23 yıl ve daha fazla olabilmesi için 07.08.1976 tarihinde ve öncesinde (diğer bir deyişle 08.09.1976 tarihinden önce) sigortalı olmaları gerekmektedir. Bunun

sonucunda bu kişilere 4447 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce yürürlükte bulunan hükümler uygulanacağından, 08.09.1976 tarihinden önce sigortalı olan erkekler ile 08.09.1981 tarihinden önce sigortalı olan kadınlar yaş koşulu aranmaksızın yaşlılık aylığı alabilmekteydiler.

506 sayılı Kanun'un Geçici 81. maddesinin (B) ve (C) bentlerinin Anayasa Mahkemesi'nin 23.02.2001 gün ve 1999/42 E. 2001/41 K. sayılı Kararı ile iptalinden sonra, 01.06.2002 tarihinde yürürlüğe giren 23.05.2002 tarihli 4759 sayılı Kanun'la yeniden düzenleme yapılarak bazı farklılıklarla kademeli geçiş sistemi korunmuştur. Anılan madde uyarınca, 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanların yaşlılık aylığı bağlama koşulları, (A) bendi için 4447 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 08.09.1999, (B) ve (C) bentleri için 4759 sayılı Kanun'un kabul edildiği 23.05.2002 tarihindeki "sigortalılık süresi" nin "kaç yıl" olduğu dikate alınarak belirlenmektedir.

08.09.1999 tarihi ve sonrasında sigortalı olanlar 4447 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesiyle değişik 506 sayılı Kanun'un 60'ıncı maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine tabi olduklarından, yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için;

a) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması ve en az 7000 gün veya

b) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olması, 25 yıldan beri sigortalı bulunması ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmaları şarttır.

5510 sayılı Kanun'un "Emeklilik yaşına ilişkin bazı geçiş hükümleri" kenar başlıklı Geçici 9'uncu maddesine göre; 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında olup da 8/9/1999 tarihinden 30/4/2008 tarihine kadar ilk defa sigortalı sayılanlar; kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmak ve 7000 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla veya kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmak ve 25 yıldan beri sigortalı bulunmak ve en az 4500 gün malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş olmak şartıyla yaşlılık aylığından yararlanırlar. Bu madde 30.04.2008 tarihinde yü-

8 Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Nazım Sözer: Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, İstanbul 2023, s. 384 vd.

9 Kadir Arıcı: 4447 Sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler, Kamu İş, Yıl 2000, Cilt 5 Sayı 2, s. 18-20.

10 Can Tuncay: "Genel Çizgileriyle 4447 Sayılı Kanun", Çimento İşveren, C.14 Sayı 1, Ocak 2000, s. 4.

rürlüğe girmiştir (m. 108/2).

01.05.2008 tarihinden itibaren sigortalı olanlar ise 5510 sayılı Kanun'un 28'inci maddesine göre yaşlılık aylığına hak kazanırlar.

İlk defa bu Kanuna göre sigortalı sayılanlara;

a) Kadın ise 58, erkek ise 60 yaşını doldurmuş olmaları ve en az 9000 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olması şartıyla yaşlılık aylığı bağlanır. Ancak, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için prim gün sayısı şartı 7200 gün olarak uygulanır.

b) (a) bendinde belirtilen yaş şartı;

1) 1/1/2036 ilâ 31/12/2037 tarihleri arasında kadın için 59, erkek için 61,

2) 1/1/2038 ilâ 31/12/2039 tarihleri arasında kadın için 60, erkek için 62,

3) 1/1/2040 ilâ 31/12/2041 tarihleri arasında kadın için 61, erkek için 63,

4) 1/1/2042 ilâ 31/12/2043 tarihleri arasında kadın için 62, erkek için 64,

5) 1/1/2044 ilâ 31/12/2045 tarihleri arasında kadın için 63, erkek için 65,

6) 1/1/2046 ilâ 31/12/2047 tarihleri arasında kadın için 64, erkek için 65,

7) 1/1/2048 tarihinden itibaren ise kadın ve erkek için 65, olarak uygulanır. Ancak yaş hadlerinin uygulanmasında (a) bendinde belirtilen prim gün sayısı şartının doldurulduğu tarihte geçerli olan yaş hadleri esas alınır.

Sigortalılar, ikinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yer alan yaş hadlerine 65 yaşını geçmemek üzere üç yıl eklenmek ve adlarına en az 5400 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi bildirilmiş olmak şartıyla da yaşlılık aylığından yararlanabilirler.

08.09.1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 sayılı Kanun değişikliği sonrasında, aylık bağlama şartları ağırlaştırılmış ve 08.09.1999 tarihinden önce sigortalı olanlar için yaşlılık aylığı koşulları "gün ve yaş şartları" yönünden kademelendirilmiştir.¹¹

Kamuoyunda Emeklilikte Yaşa Takılanlar (EYT) olarak bilinen yurttışlara yönelik 7438 sayılı Kanun ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı kapsamında yaşlılık veya emekli aylığı başvurusunda bulunacak kişilere, yaş dışındaki diğer şartları taşımaları halinde aylık bağlanacağı düzenlemesi yapılmıştır. Böylece, 4447 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği 08.09.1999 tarihi öncesinde çalışmaya başlayanlar için "yaş koşulu" kaldırılmış ancak sigortalılık süresi ve prim ödeme gün sayısı koşulu varlığını korumuştur. Sigortalıların 7438 sayılı Kanun sonrasında yaş koşulu aranmadan aylığa hak kazanabilmesi için sigorta başlangıç tarihlerinin 08.09.1999 öncesinde olması gerekmektedir.

III. Kanun'un Anayasa Hükümleri Karşısında Değerlendirilmesi

Yukarıda açıkladığımız şekilde, Kanun'un sigortalılar arasında yaşlılık aylığına hak kazanmak bakımından çok büyük farklılıklar meydana getirmiş olması, Anayasal hükümler çerçevesinde bir değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Daha önce 506 sayılı Kanun'un Geçici 81. maddesinin (B) ve (C) bentlerinin Anayasa Mahkemesi'nin 23.02.2001 gün ve 1999/42 E. 2001/41 K. sayılı Kararı¹² ile iptaline kadar verildiğinde, Yüksek Mahkeme'nin konuya ışık tutacak bazı değerlendirmelerini hatırlamakta fayda vardır.

A. Anayasa Mahkemesi'nin 23.2.2001 Tarihli İptal Gereççeleri

Anayasa Mahkemesi'ne sosyal güvenlik reformunun hayata geçirilmesi döneminde, iptal istemiyle açılan davada, dava dilekçesinde 8 Eylül 1999 tarihinde yürürlüğe giren 4447 sayılı Yasa'nın yürürlük tarihinde sigortalılık süresi 18 yıl olan kadınlar ile yine sigortalılık süresi 23 yıl olan erkeklerle bir gün sonra 9.9.1999 tarihinde bu süreleri dolduran kadın ve erkek sigortalılar

11 Bkz. Ali Güzel: 4447 Sayılı Kanun ile 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler, Nuri Çe-

lik'e Armağan, C. II, İstanbul 2001, s. 1850-1851.
12 <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2001/41>.

arasında ortaya çıkan eşitsizliğin Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştü. Anayasa'nın sözü edilen maddeleri hukuk devleti ile eşitlik ilkelerini düzenleyen maddelerdir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesine göre; Kanunların, Kanun Hükmünde Kararnemelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü'nün Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmaya mecbur olmadığı gerekçesiyle, dava konusunu yalnızca anılan 2. ve 10. maddeler çerçevesinde değil, 5. ve 60. maddeleri yönünden de incelemiştir. Anılan maddeler ise devletin temel amaç ve görevleri ile sosyal güvenlik hakkına ilişkin maddelerdir. Aşağıda inceleneceği üzere, Anayasa Mahkemesi iptal istemini 10. madde kapsamında reddederken, kabul gerekçesini 2., 5. ve 60. maddelere dayandırmıştır.

Anayasa Mahkemesi, 4447 sayılı Kanun'la 506 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 81. maddenin 1. fıkrasının (B) bendini aşağıdaki anlatımla iptal etmişti:

"Bu bent ile, 4447 sayılı Yasa'nın yürürlüğe girdiği tarihte sigortalı hizmeti bulunan ve emekliliğine 2 yıldan fazla kalanlar için, sigortalılık süresine bağlı olarak emekli olabilecekleri yaş ve prim ödeme süreleri kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı olmak üzere yeniden düzenlenmiştir.

(B) bendi ile kadın ve erkek sigortalının yeni sistemle yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için sigortalılık süresi, yaş ve ödenmesi gereken prim konusunda kademeli bir düzenleme yapılmıştır.

Sigortalılık süresi, sigortalının ilk defa çalışmaya başladığı tarih ile tahsis yapılması için Kuruma başvurduğu tarih arasında geçen süredir. Bu sürenin kesintisiz çalışarak geçirilmesi şart olmayıp aralıklı olarak değişik hizmet akitleri ile geçirilmesi de olanaklıdır.

Önceki sistemde kadınlar 38, erkekler ise 43 yaşında emekli olabilme olanağına sahipken, yeni düzenleme ile getirilen kademelendirme sonucu kadınlara 52, erkeklere ise 56 yaşına kadar oldukça

geniş bir aralık içinde emekli olabilme olanağı getirilmiştir.

Bentte yapılan kademelendirmede, sigortalılık süresinin esas alınması sonucunda, süreleri aynı, diğer koşulları değişik olan kişiler aynı yaş haddine tabi olmakta, ya da tüm koşulları aynı, sadece sigortalılık süresi farklı olan kişiler farklı yaş haddine bağlı tutulmaktadır.

Aynı işyerinde aynı tarihte işe başlayan ve 14 yıl birlikte çalışan iki erkek sigortalıdan birisinin 18 yıl öncesine ait bir günlük sigortalılığı olması durumunda 43 yaşında, diğeri ise ancak 56 yaşında emekli olabilecektir. Ya da 20 yıl sürekli çalışmış 7200 gün prim ödemiş bir sigortalı 50 yaşında emekli olabilecek iken, 23 yıl sigortalılık süresi olan ancak 14 yıl çalışmış bir sigortalı 43 yaşında emekli olabilecektir.

Sigortalılık süresi yönünden yapılan kademelendirmeler arasında adil olmayan geçişler yapılmıştır. Sigortalılık süresi bir günlük farkla alt kademeye indirildiğinde yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için 2 yıl daha bekleme zorunluluğu doğmaktadır.

Sigortalılık süresi 10 yıldan az olan kadın ile sigortalılık süresi 15 yıldan az olan erkek sigortalılar, kendi aralarında kademelendirme yapılmayarak, bir günlük sigortalılık süresi olan kişiyle aynı yaş grubuna bağlı tutulmuşlardır.

Sigortalılık süresi kademelendirilirken kişiler yıllık dilimler öngörülmüş olmasına karşın, asgari emeklilik yaşı kademelerinde dilimler bazen 2 yıl, bazen de 1 yıl farklılık göstermektedir.

Hukukun üstünlüğünün egemen olduğu bir devlette hukuk güvenliğinin sağlanması hukuk devleti ilkesinin olmazsa olmaz koşuludur. Anayasa'nın 5. maddesinde ise kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak şekilde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğunu öngören

Anayasa'nın 60. maddesinin gerekçesinde, sosyal güvenlik hakkının, çalışanların yarını ve güvencesi olduğu belirtilmiştir.

Yaşlılık, gerçekleşmesi yönünden diğer sosyal risklerden ayrı özelliğe sahiptir. Yasalarda emeklilik yaşının kesin olması nedeniyle, sigortalı yarınını bu güvenlik içinde planlamaktadır. Sosyal devlet, sosyal adaletin, refahın ve güvenliğin gerçekleşmesini sağlayan devlettir. Sosyal güvenlik kuruluşları, çalışanların geleceğine ilişkin güvenini sağlamak durumundadır. Bu sağlanamadığı takdirde sosyal güvenlik kavramından da bahsedilemez. Bu nedenle, sosyal güvenlik sisteminde yapılan değişikliklerin hukuk devletinde olması gereken hukuk güvenliğini zedelemeyecek biçimde adil, makul ve ölçülü olması zorunludur.

Sigortalı olarak çalışanların yaşlılık aylığından yararlanabilmeleri için, sigortalılık süresi, yaş ve ödenmesi gereken prim konusunda (B) bendinde yapılan kademeli geçişe ilişkin düzenleme, makul, adil ve ölçülü olmadığından Anayasa'nın 2., 5. ve 60. maddelerine aykırıdır. Kuralın iptali gerekir."

Burada, aşağıda ele alınacak güncel durum ile kıyaslamaya esas olmak üzere, dikkat çekmek istediğimiz iki iptal gerekçesi vardır: Bunlardan birincisi, aynı işyerinde aynı tarihte işe başlayan ve 14 yıl birlikte çalışan iki erkek sigortalının emekliliğe hak kazanma tarihleri arasında 13 yıl fark oluşabileceği veya daha az sigortalılığı olan kişiye kendisinden neredeyse iki kat fazla sigortalılığı bulunan sigortalıya göre 7 yıl önce emeklilik hakkının tanınmış olmasıdır. Diğerisi ise sigortalılık süresi yönünden yapılan kademeli düşürmeler arasında adil olmayan geçişlerin yapılmış olması ve sigortalılık süresi bir günlük farkla alt kademeye indirildiğinde yaşlılık aylığına hak kazanabilmek için 2 yıl daha bekleme zorunluluğunun doğmasıdır. Aşağıda, güncel durumda oluşmuş olan farklılıkların, burada sözü edilenlerden daha büyük olduğu görülecektir.

B. Güncel Durum

Güncel yasal durum, yukarıda verdiğimiz iptal gerekçelerine göre çok daha vahim bir tablo

arz etmektedir. 7348 sayılı Kanun çerçevesinde sigortalıların yaşlılık aylığına hak kazanmaları bakımından, sigortalılar arasında uçurum oluşmuştur. Örneğin; 07.09.1981 doğumlu ve ilk defa 07.09.1999 tarihinde çalışmaya başlayan erkek sigortalı, 25 yıl sigortalılık süresini ve 5000 gün primi tamamlaması halinde 07.09.2024 tarihinde (43 yaşında) yaşlılık aylığına hak kazanmakta iken; 08.09.1999 tarihinde çalışmaya başlayan sigortalı ise 60 yaş ve 7000 gün prim koşuluyla aylığa hak kazanacağından, 1 günlük geç sigortalılık 17 yıl sonra aylığa hak kazanma sonucunu doğurmaktadır. Sigortalının kadın olması halinde ise 20 yıllık sigortalılık süresini doldurduğu 07.09.2019 tarihinde (38 yaşında) yaşlılık aylığına hak kazanmakta iken; 08.09.1999 tarihinde çalışmaya başlayan kadın sigortalı ise 58 yaş ve 7000 gün prim koşuluyla aylığa hak kazanacağından, 1 günlük geç sigortalılık 20 yıl sonra aylığa hak kazanma sonucunu doğurmaktadır.

Kanun koyucunun elbette yaşlılık aylığına hak kazanmak bakımından gereken koşullara ilişkin düzenleme yapma yetkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte ülkemiz, sosyal bir hukuk devletidir (AY. m. 5). Yukarıda verilen Anayasa Mahkemesi Kararı'nda ve daha önceki bazı kararlarında belirtildiği gibi¹³ sosyal güvenlik sisteminde yapılacak değişikliklerin hukuk devletinde olması gereken hukuk güvenliğini zedelemeyecek biçimde adil, makul ve ölçülü olması zorunludur.¹⁴ Bir günlük sigortalılık farkının, yaşlılık aylığına hak kazanmada 20 yıla kadar farklılığa yol açması adil, makul ve ölçülü değildir.

Sosyal haklar, sosyal adaleti sağlamaya, sosyal eşitsizlikleri azaltmaya yönelik haklardır.¹⁵ Anayasa'nın 60. maddesine göre sosyal güvenlik herkesin hakkıdır ve devlet bu güvenliği sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür. Sosyal güvenlik alanını oluşturacak tüm kuralların, özde sosyal hukuk devleti anlayışına uygun olması gerekir. Sosyal devlet, doğru sosyal politikalarla, sosyal

¹³ Örnek olarak bkz. E.2006/111 K.2006/112, RG. 26392.

¹⁴ Ayrıca bkz. Yücel Oğurlu, Ölçülülük İlkesi, 130 vd.

¹⁵ Ergun Özbudun: Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2021, 152.

adaleti sağlama amacı güder.¹⁶ Günümüzde sosyal adalet; sosyal, ekonomik ve siyasal haklarla bağlantılıdır ve ancak onların belirli bir düzeyde sağlanmasıyla kendisine yaklaşılabilecek bir idedir.¹⁷ Toplumun sosyal adalet içinde yaşaması kavramından kasıt ise, sosyal güvenliğin toplumun tüm bireylerine adil bir şekilde yaygınlaştırılmasıdır.¹⁸ Toplumun bir kesimine 20 yıla kadar varan avantaj sağlanması, çalışma hayatında yarı ömür, hatta belki de fazlası demektir.

Çağdaş sosyal güvenlik tekniğinde ise devlet, sosyal güvenlik sisteminin kurucusudur, onun finansmanını yönetir ve finansman sorunlarına çözüm getirir.¹⁹ Anayasa'nın 65. maddesine göre: "Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, ekonomik istikrarın korunmasını gözeterek, mali kaynaklarının ölçüsünde yerine getirir." Dolayısıyla ekonomik durum ve mali kaynaklar gözetilmeden yapılan düzenlemelerin Anayasa'ya aykırılığı tartışılmalıdır.²⁰

OECD ülkeleri arasındaki karşılaştırmalara göre, ülkemiz zaten en uzun süre emekli maaşı ödenen ülkeler arasındadır. Aktif-pasif sigortalı dengesini bozan en önemli etkenlerden birisi emeklilik koşullarının kolaylaştırılması ve erken emeklilik uygulamasıdır.²¹ Erken emeklilik, ülkelerin istihdam politikalarına hizmet edecek şekilde, üstün bir kamu yararı gözetilerek uygulanabilir. Örneğin; genç işsizliğin yüksek olduğu bir dönemde, gençlere çalışma hayatında yer açmak için belirli bir yaşın üzerindeki sigortalılara erken emeklilik olanağı tanınarak emekliliğe teşvik edilmelerinde durum böyledir.²² Kanun'la

5510 sayılı Kanun'un geçici 95. maddesinin 2. fıkrası ile 7438 sayılı Kanun ile emekli olanların, son çalıştıkları (emekliye ayrıldıkları) işyerinde çalışmaya devam etmeleri halinde işverene prim avantajı sağlanarak, çalışmaya devam etmeleri teşvik edilmiştir. Dolayısıyla yukarıda belirtilen şekilde üstün bir yararın gözetildiği de söylenebilir. Ayrıca böyle bir üstün yarar gözetilse dahi erken emeklilik için finansal durumun da uygun olması gerekir.²³ Aktif pasif sigortalı oranı zaten sosyal sigorta sisteminin iflas sinyalleri olarak kabul edildiği 2'nin altında iken, 1.68'e kadar düşüren²⁴ düzenlemenin sistemin mali olanaklarını gözetmediği söylenemez.

Nesillerin sonsuz dizisi dikkate alındığında durum başka açıdan da sorgulanabilir niteliktedir. Erken emeklilik uygulamalarının sonraki nesil ile önceki nesil arasında nimet-külfet dengesini bozmaması gerekir.²⁵ Sosyal adalet ise en yalın anlatımla, nimet ve külfetlerin toplumda adil bir şekilde dağıtılması anlamını taşır.²⁶ Adil olmayan emeklilik hakkı şüphesiz, çalışanların sosyal güvenlik sistemi üzerindeki finansör rolünü artıracaktır.²⁷ Yaşlılık aylığına hak kazanmak bakımından yaş koşulu anlamlıdır; çünkü anılan koşul primli rejimin aşırı yüklenmesini engeller ve aktif/pasif sigortalı oranını iyileştirir.²⁸ Nitekim 4447 sayılı Kanun'la daha önceden kaldırılmış olan yaş koşulunun yeniden getirilmiş olması, olumlu bulunmuştu.²⁹

Yaşlılık sigortasının tek fonksiyonu, sigortalı-

16 Sezai Öztürk, Hizmet Tespiti Davaları, Ankara 2021, s. 44.

17 Harun Tepe: "Adalet, Sosyal Adaletsizlik ve İnsan Hakları: Adalet ve İnsan Hakları İlişkisi Üzerine" İzmir Barosu Dergisi, Eylül 2019, s. 500.

18 Çetin, s. 91.

19 Öztürk, s. 45.

20 Bkz. Çetin s. 455 vd.

21 Egel, Haluk/Özen, Ahmet: "Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Reform Sürecinin Değerlendirilmesi", Mevzuat Dergisi, Ekim 2009, Yıl 12 Sayı 142, (<https://www.mevzuatdergisi.com/2009/10a/01.htm>), s. 2.

22 Alan Walker: "The Social Consequences of Early Retirement", The Political Quarterly, V.53/1, s. 63; Hendrik P. van Dalen/Kène Henkens: "Early Retirement Reform: Can it Work? Will it Work?" Ageing and Society, Feb.2002, s. 12.

23 Walker, s. 65.

24 <https://veri.sgk.gov.tr/>

25 Friedrich Breyer/Stefan Hupfeld: "On The Fairness of Early Retirement Provisions", Cesifo Working Paper no:2078, Category 3, Social Protection, August 2007, s. 5.

26 Onur Sunal: "Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme" AÜSBF Dergisi, Cilt 66, No. 3, 2011.

27 Walker, s. 67. Ayrıca bkz. Hammond, E.M./Morris, C.N.: "What Price Equality? The Costs of Changing the Age of Retirement" Fiscal Studies, Vol. 7, No. 3, August 1986, s. 31.

28 Centel, s. 5.

29 Bkz. Arıcı, s. 23; Tuncay, s. 4.

nın çalışamaz duruma düşmesinden ötürü, aylık bağlamak suretiyle onun gelir kaybını karşılamak değildir. Aynı zamanda bu sigorta, sigortalının uzun süreler çalışmış olmasının bir ödülü olarak ömrünün son dönemini dinlenerek, başka ilgi alanlarına, ailesine, sosyal çevresine zaman ayırabilmesi olanağını sağlamaya yöneliktir.³⁰ Bu çerçevede, yaşlılık sigortasının Anayasal maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ile özel yaşam hakları ile sıkı ilişki içerisinde olduğu söylenebilir. Dolayısıyla sigortalıların diğer sigortalılara göre meslek hayatlarında, emekli olanlardan sonra 20 yıla kadar daha fazla çalışarak sistemi finanse etmelerini beklemek adil değildir, Anayasal özel yaşamın korunması (m. 20) ile maddi ve manevi varlığını geliştirme (m. 17) hakları ile uyumsuzdur.

Konuyu Anayasal eşitlik ilkesi açısından da ele alırsak: Anayasa Mahkemesi geçmişten bu yana "Anayasa'nın anılan maddesinde belirtilen kanun önünde eşitlik ilkesi hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı aynı durumda bulunan kişilerin kanunlar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez"³¹ anlatımı ile farklı özelliklerdeki vatandaşların, farklı kurallara tabi olabileceği ve bunun Anayasal eşitlik ilkesinin ihlali anlamına gelmeyeceği yönünde kararlar vermektedir.

30 Güzel/ Okur/Caniklioğlu, s. 526.

31 Anayasa Mahkemesi'nin birçok kararında bu ifadeye rastlanılmaktadır. Örnek olarak bkz. AYM, 5.1.2023, E. 2022/117 K. 2023/4, 30.11.2022 E. 2022/73, K. 2022/149; 28.9.2022, E. 2022/82, K. 2022/113, normkararbilgi-bankasi.gov.tr

Bununla birlikte "eşitlik", insan haklarının temel taahhütlerindedir.³² Şekli eşitlik, tutarlılığa dayanan şekli adalet kavramıyla ilgiliyken, sonuçların eşitliği, faydaların adil dağıtımıyla ilgilidir.³³ Her eşit işlem adil sonuçlar doğurmaz. Dolayısıyla eşitlik bakımından, sonuçlardaki adaletsizliği görmezden gelerek, salt işlemin kendisine odaklanmak doğru değildir.³⁴

Şekli eşitliğe aykırılık kavramını doğrudan ayrımcılık kavramı takip ederken³⁵, maddi eşitliğe aykırılığı takip dolaylı ayrımcılık kavramı ise görünürde eşit olan adaletsizliklere odaklı bir kavramdır.³⁶ Farklı ırklara mensup veya farklı cinsiyetten olan iki işçinin, ikisine birden kötü davranılmasında şekli eşitliğe aykırı bir yön yoktur. Şekli eşitsizliğin verilen örnek çerçevesindeki yetersizlikleri, maddi eşitlik kavramının geliştirilmesine yol açmıştır.³⁷ Maddi eşitlik ise çok boyutludur ve³⁸ şekli eşitliğin ötesinde, sonuçlarda eşitlik, fırsat eşitliği gibi alt kavramlar içerir; bu anlamda kanunlarla oluşturulan haklarda ve ödevlerde, yararlarda ve yükümlülüklerde eşitliğin sağlanmasını ifade eder.³⁹

Ülkemizde sosyal güvenlik reformu yapılırken, kademeli geçiş hükümleri ile yumuşak bir geçiş düzenlenerek, yeni sistem ve eski sisteme tabi sigortalıların nimet-külfet dengeleri korunmaya çalışılmıştı. Hatta Anayasa Mahkemesi, daha önce incelediğimiz şekilde, reforma ilişkin ilk düzenlemede kademeler arasındaki 1 günlük geçişin, hakkın doğumunda 2 yıla varan farklılık oluşmasının Anayasa'ya aykırı olduğuna

32 Sandra Fredman, "Substantive Equality Revisited", CON 2016 Vol. 14 No 3, s. 712.

33 Fredman, s. 721.

34 Fredman, s. 720-721.

35 Sandra Fredman/ Sarah Spencer: Age as an Equality Issue, Oxford and Portland Oregon, 2003, s. 55.

36 Fredman (Age) s. 58 vd.

37 Catherine Barnard/Bob Hepple: "Substantive Equality", Cambridge Law Journal, 59(3), November 2000, s. 564.

38 Bkz. Barnard/Hepple s. 565 vd; Fredman, s. 723.

39 Merih Öden: Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi, Ankara 2003, 186 vd.; Türk Sibel İnceoğlu: "Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı", alışma ve Toplum, 2006/4, 47; Eşitlik ve sosyal adalet arasındaki ilişki için ayrıca bkz. Sunal, 287 vd.

hükmetmişti. Daha sonra ise kademeli geçiş düzenlenerek dengeli bir geçiş sağlanmıştı. Bu dengeli geçişin hala dengeli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bir kanun yapılırken elbette, kanun koyucunun kişiler, şeyler ve durumlar arasında sınıflandırmalar/ayrımalar yapması kaçınılmazdır. Kanun bir sınıfı/grubu tanımlayarak belli bir yarar ve/veya yükümlülük bakımından sadece ilgili sınıfı kapsar.⁴⁰ Ancak bu şekilde yapılan bir ayırım kendiliğinden her zaman eşitlik/ayırım yapmama ilkesine uygun olmaz; ilgili ayrımların meşru olabilmesi doğruluk, hakkaniyet ve adalet ölçülerini karşıladığı ölçüde hukuka uygun olur. Dolayısıyla makul, akla uygun ve adil olmayan ayrımlar, eşitlik/ayırım yapmama ilkesine aykırıdır.⁴¹

Anayasa Mahkemesi'nin bir kararında da belirtildiği gibi: *"Aynı hukuksal durumlar aynı, aynı hukuksal durumlar aynı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi çiğnenmiş olmaz. Başka bir anlatımla, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında yasalara değişik kurallar konulamaz. Durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklar, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesinden, Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiği sonucu çıkarılamaz. Bu durumda, eşitliği bozduğu ileri sürülen kural, haklı bir nedene dayanmaktaysa ya da kamu yararı amacıyla yürürlüğe konulmuş ise bu kuralın eşitlik ilkesini zedelediğinden söz edilemez. Ancak, kamu yararı ve haklı nedenin a) ANLAŞILABİLİR b) AMAÇLA İLGİLİ c) MAKUL ve ADİL olması gerekir. Getirilen düzenleme herhangi bir biçimde birbirini tamamlayan, birbirini doğrulayan ve birbirini güçlendiren bu üç ölçütten birine uymuyorsa, eşitlik ilkesine aykırı bir yön vardır denilebilir. Çünkü eşitliği bozduğu öne sürülen kural haklı bir nedene dayanmamakta ya da kamu yararı amacıyla yürürlüğe konulmamış olmaktadır. Başlangıçta var olan uyum içindeki bu koşullar, zamanla aralarındaki bağın çözülmesi hâlinde de Anayasa kuralına aykırı hâle gelebilir-*

ler."⁴² Bize göre kademeli geçiş bozularak, yaşlılık sigortası sisteminde kararda anlatılan şekilde bir uyum kalmamıştır.

IV. Sonuç

Kamuoyunda EYT olarak bilinen ve yaşlılık aylığına hak kazanılması için gereken yaş koşulunu ortadan kaldıran 7438 sayılı Kanun ile sigortalılığı 8.9.1999 öncesi başlayan sigortalılar yaş koşulu aranmaksızın emekli olmaya hak kazanmışlardır. Bununla birlikte, sigorta başlangıcı bir gün sonra olan sigortalılar, yaşlılık aylığına hak kazanmak için yaş koşuluna da tabi olacaklarından, çok daha fazla prim ödeseler dahi, anılan Kanun kapsamına giren sigortalılara göre 20 yıla kadar varan bir farkla aynı sigorta yardımlarına hak kazanacaklardır. Bu kadar büyük bir fark, sosyal bir hukuk devletinde kabul edilebilir olmadığı gibi, düzenleme aynı zamanda erken yaşta emeklilik için ülkemizin mali olanakları elverişli olmadığından sosyal sigortalardaki nimet-külfet dengesini bazı sigortalılar aleyhine ağırlaştırmış, aynı zamanda onların Anayasal özel yaşamın korunması, maddi ve manevi varlığı geliştirme haklarını ve eşitlik ilkesini ihlal etmiştir. Aslında yapılması gereken zaten mali dengeleri çeşitli sebeplerden bozulmuş olan sosyal sigorta sistemimizde, reform sonrası geçişi tamamlamak idi. Maalesef bu yapılamadı. Artık yapılması gereken yeni bir kademeli geçiş sistemi düzenleyerek sosyal adalet anlayışına uygun, sigortalılar arasında bu denli eşitsizliğe sebep olmayacak ve yaş koşulu içerir yeni bir yaşlılık sigortası sistemi dizayn etmek ve bu yeni sistemin aktüeryal dengelerine sahip çıkmaktır.

KAYNAKÇA

- Arıcı, Kadir: "4447 Sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kanunu'nda Yapılan Değişiklikler", Kamu İş, Yıl 2000, Cilt 5 Sayı 2, s. 17-27.
- Başterzi, Fatma: Yaşlılık Sigortası, TİSK, Ankara 2006.

40 Öden, 186-187; Özbudun, s. 155.

41 Öden, 192; Özbudun, s. 156.

42 AYM, E. 1991/13, K. 1992/10, 19/02/1992, normkararlar-bilgibankasi.anayasa.gov.tr

- Barnard, Catherine/ Hepple, Bob: "Substantive Equality", Cambridge Law Journal, 59(3), November 2000, s. 562-585.
- Breda, Jef/Schoenmaekers, David: "Age: a dubious criterion in legislation", Ageing & Society 26, Cambridge University Press, 2006, 529-547.
- Breyer, Friedrich/Hupfeld, Stefan: On The Fairness Of Early Retirement Provisions, Cesifo Working Paper no:2078, Category 3, Social Protection, August 2007.
- Centel, Tankut: "İşsizlik Sigortası Kanunu'na Eleştirel Yaklaşım", Tühis, Mayıs 2000, s. 1-6.
- Çetin, Emrah: Ulusal ve Uluslararası Hukuk Boyutuyla Sosyal Güvenlik Hakkı ve Etkinleştirilmesi, Ankara 2020.
- van Dalen, Hendrik P./Henkens, Kène: "Early Retirement Reform: Can it Work? Will it Work?" Ageing and Society, Feb.2002, s. 1-24.
- Egeli, Haluk/Özen, Ahmet: Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Reform Sürecinin Değerlendirilmesi, Mevzuat Dergisi, Ekim 2009, Yıl 12 Sayı 142. Erişim adres: <http://www.mevzuatdergisi.com/2009/10a/> (<https://www.mevzuatdergisi.com/2009/10a/01.htm>).
- Fredman Sandra/Spencer Sarah: Age as an Equality Issue, Oxford and Portland Oregon, 2003 (Age).
- Fredman, Sandra: "Substantive Equality Revisited", CON 2016 Vol. 14 No 3, s. 712-738.
- Güzel, Ali: "4447 Sayılı Kanun ile 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nda Yapılan Son Değişiklikler", Nuri Çelik'e Armağan, C.II, İstanbul 2001, s. 1833-1862.
- Güzel/Ali Rıza Okur/Nurşen Caniklioğlu, Sosyal Güvenlik Hukuku, 19. Baskı, Beta, İstanbul 2021.
- Hammond, E.M./MORRIS, C.N.: "What Price Equality? The Costs of Changing the Age of Retirement" Fiscal Studies, Vol. 7, No. 3, August 1986, s. 25-40
- İncooğlu, Sibel: "Türk Anayasa Mahkemesi ve İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Eşitlik ve Ayrımcılık Yasağı", Çalışma ve Toplum, 2006/4, s. 45-62.
- Oğurlu, Yücel: Ölçülülük İlkesi, Seçkin, Ankara 2002.
- Öden, Merih: Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi, Yetkin, Ankara 2003.
- Özbudun: Türk Anayasa Hukuku, Yetkin, 21. Baskı, Ankara 2021.
- Öztürk, Sezai: Hizmet Tespiti Davaları, Yetkin, Ankara 2021.
- Sözer, Ali Nazım: Türk Sosyal Sigortalar Hukuku, 6. Baskı, Beta, İstanbul 2023.
- Sunal, Onur: "Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme" AÜS-BF Dergisi, Cilt 66, No. 3, 2011, s. 283-305.
- Tepe, Harun: "Adalet, Sosyal Adaletsizlik ve İnsan Hakları: Adalet ve İnsan Hakları İlişkisi Üzerine" İzmir Barosu Dergisi, Eylül 2019, s. 491-509.
- Tuncay, Can: "Genel Çizgileriyle 4447 Sayılı Kanun", Çimento İşveren, C.14 Sayı 1, Ocak 2000, s. 3-11.
- Uşan, Fatih: Türk Sosyal Güvenlik Hukukunun Temel Esasları, 2. Baskı, Seçkin, Ankara 2009.
- Walker, Alan: The social Consequences of Early Retirement, The Political Quarterly, V.53/1, s. 61-72.